

БОНДАР-Фурса Ольга Степанівна,
старший викладач кафедри англійської
мови, Державний університет
інформаційно-комунікаційних
технологій (м. Київ, Україна)

БОНДАРЕНКО Юлія Сергіївна,
старший викладач кафедри англійської
мови Державний університет
інформаційно-комунікаційних
технологій (м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

У сучасному інформаційному суспільстві професійна мовна комунікація набуває стратегічного значення. Вона стає не лише засобом обміну інформацією, а й інструментом впливу на свідомість особистості, формування професійної культури, ідентичності та соціальної згуртованості. В умовах інформаційної агресії, що проявляється у вигляді фейкових повідомлень, маніпуляцій, мовних провокацій і дезінформації, ефективність професійної комунікації зазнає суттєвих викликів.

Мета тез – окреслити основні проблеми, що впливають на ефективність професійної мовної комунікації в сучасному інформаційному просторі, та запропонувати напрями підвищення її стійкості до агресивних інформаційних впливів.

Професійна мовна комунікація – це цілеспрямований обмін інформацією між фахівцями певної галузі, який передбачає використання спеціалізованої термінології, етичних норм спілкування та стандартів ділової мови. Її ефективність визначається такими критеріями: точність, зрозумілість змісту інформації, відповідність дібраних мовних засобів, дотримання мовних норм професійного етикету.

Під інформаційною агресією розуміють цілеспрямований вплив на масову чи професійну свідомість шляхом спотворення фактів, створення фейкових наративів, дискредитації джерел інформації. Її основними проявами є фейкові новини, мовна провокація, дезінформація в професійних спільнотах, зміщення акцентів у термінах, що веде до перекручення значення понять.

Інформаційна війна – це системний, цілеспрямований вплив на свідомість громадян через медіа, соціальні мережі та інші канали комунікації з метою дестабілізації суспільства, деморалізації населення та підриву національної ідентичності.

Її головна зброя – мовні маніпуляції, зокрема:

- підміна понять (наприклад, спотворення назв, термінів, історичних фактів);
- створення фейкових експертних оцінок;
- поширення неправдивих повідомлень у професійних спільнотах;

- мова ворожнечі та пропагандистські штампи.

Основні проблеми ефективності професійної комунікації

1. Проблема достовірності інформації.

В умовах воєнного стану професійні спільноти дедалі частіше стикаються з викликом перевірки достовірності джерел. Зростає кількість сумнівних публікацій, фейкових новин, псевдонаукових досліджень та думок так званих «експертів». Це ускладнює об'єктивну оцінку фактів і підриває авторитет офіційних джерел, тому виникає потреба у формуванні медіаграмотності та розвитку навичок критичного аналізу інформації.

2. Проблема мовної агресії.

Агресивні висловлювання, груба або маніпулятивна лексика, мова ворожнечі чи дискримінаційні вислови порушують етичні норми професійного спілкування. Такі прояви не лише створюють напруження у команді, а й руйнують атмосферу довіри, що є ключовою для ефективної співпраці. У сфері професійної комунікації важливо дотримуватися принципів толерантності, поваги до співрозмовника та конструктивності діалогу.

3. Проблема інформаційного перевантаження.

У сучасному інформаційному суспільстві професіонали отримують надмірні обсяги даних з різних каналів – електронної пошти, соціальних мереж, месенджерів, звітів тощо. Це призводить до «ефекту шуму», коли важлива інформація губиться серед другорядної. Унаслідок цього погіршується якість аналітичного мислення, ухвалення рішень і знижується концентрація уваги.

4. Проблема цифрової нерівності.

Не всі учасники професійних комунікацій мають рівний доступ до сучасних технологій, швидкісного інтернету або цифрової освіти. Ця нерівність створює бар'єри у взаємодії, особливо у віддалених або малозабезпечених регіонах. Відсутність технічних можливостей може призводити до ізоляції частини фахівців і втрати важливих комунікаційних зв'язків.

5. Проблема маніпуляцій та психологічного впливу.

У професійному середовищі все частіше застосовують різноманітні комунікативні стратегії впливу – емоційну риторику, апеляцію до страху, створення фальшивих авторитетів чи перекручування фактів. Такі методи ведуть до формування інформаційної агресії, що підриває довіру між учасниками спільноти, ускладнює об'єктивне сприйняття реальності та послаблює критичне мислення.

Шляхи підвищення ефективності професійної мовної комунікації

Ефективна професійна мовна комунікація є одним із ключових чинників успішної діяльності у будь-якій сфері – від освіти й науки до бізнесу та державного управління. Вона забезпечує точність передавання змісту, взаєморозуміння між учасниками спілкування, сприяє формуванню позитивного іміджу фахівця й організації. Проте в умовах стрімкої цифровізації, інформаційного перенасичення та поширення маніпулятивних практик виникає потреба у розробленні чітких стратегій підвищення ефективності комунікації.

1. Формування інформаційної грамотності та медіакомпетентності.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення професійного спілкування є розвиток інформаційної грамотності. Сучасний фахівець має не лише володіти фаховими знаннями, а й уміти орієнтуватися у складному медійному середовищі. Це означає здатність розрізняти достовірну та маніпулятивну інформацію, визначати надійність джерел, аналізувати контекст і приховані смисли повідомлень.

Медіакомпетентність також передбачає критичне споживання контенту, уміння розпізнавати емоційні або пропагандистські впливи, уникати поширення неперевіраних відомостей. Високий рівень інформаційної культури сприяє створенню безпечного комунікативного середовища, де кожен учасник є відповідальним за зміст своїх повідомлень.

2. Розвиток критичного мислення.

Критичне мислення – це основа адекватного сприйняття інформації й прийняття обґрунтованих рішень. У професійному середовищі воно допомагає аналізувати аргументи, виявляти логічні помилки, відокремлювати факти від оцінних суджень.

Для підвищення рівня критичного мислення важливо, щоб освітні програми, курси підвищення кваліфікації та тренінги включали практику аналізу текстів, перевірки фактів, розпізнавання фейкових повідомлень і маніпуляцій. Такі навички дозволяють не лише уникати помилкових суджень, а й підтримувати культуру професійної дискусії, заснованої на доказах, логіці та повазі до думки співрозмовника.

Критично мислячий фахівець здатний ставити уточнювальні запитання, самостійно перевіряти інформацію та формувати незалежні висновки – а це, у свою чергу, підвищує рівень довіри до його професійної позиції.

3. Дотримання етичних норм професійної комунікації.

Професійна комунікація неможлива без дотримання етичних засад – взаємоповаги, коректності, доброзичливості та толерантності. Етичні норми визначають межі допустимого у спілкуванні, допомагають уникати конфліктів і забезпечують психологічний комфорт усіх учасників комунікації.

У добу соціальних мереж і публічних дискусій особливо важливо уникати проявів мовної агресії, дискримінаційних висловлювань, сарказму чи зверхності. Культура спілкування стає показником не лише особистої вихованості, а й професійної компетентності.

Дотримання принципів етичної комунікації сприяє формуванню позитивного іміджу фахівця, зміцненню репутації організації та розвитку здорового комунікативного клімату в колективі.

4. Використання стандартів інформаційної безпеки.

Сучасна професійна взаємодія недопустима без дотримання принципів інформаційної безпеки. Це передбачає використання технологічних і комунікативних інструментів, які гарантують автентичність, достовірність і конфіденційність даних.

Серед найважливіших заходів – перевірка джерел інформації, застосування протоколів верифікації, цифрове маркування авторства, а також використання систем, що запобігають втраті або спотворенню інформації. Прозорість даних та чітке дотримання етичних стандартів під час їх передавання зміцнюють довіру між партнерами, клієнтами та колегами.

Крім того, важливо забезпечувати належний рівень цифрової грамотності співробітників, адже навіть найсучасніші технічні засоби не гарантують безпеки, якщо користувач не вміє ними правильно користуватися.

Отже, підвищення ефективності професійної мовної комунікації вимагає комплексного підходу – поєднання інформаційної грамотності, критичного мислення, етичних стандартів і безпечних технологій. Такий підхід формує нову культуру спілкування, у якій поєднуються раціональність, відповідальність та гуманістичні цінності, що є запорукою успішного розвитку будь-якої професійної спільноти.

Список використаних джерел

1. Баранова С. В. Мовна культура в інформаційному суспільстві. Київ: Либідь, 2021.
 2. Горбулін В. П., Беленький П. Ю. Інформаційні війни та безпека суспільства. Київ: НІСД, 2019.
 3. Іваненко О. В. Комунікативна компетентність фахівця в умовах глобалізації. Харків: Основа, 2020.
 4. Капранов С. Мовна агресія як інструмент інформаційного впливу: соціолінгвістичний аспект. Мовознавство, 2022, №3, с. 45–52.
 5. Огієнко І. Культура українського слова: мовна норма, етикет, стиль. Київ: Українська книга, 2018.
 6. Potter, W. J. Media Literacy. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2021.
 7. Shapiro, E., & Goldberg, M. Language, Truth, and Manipulation in the Digital Era. Oxford: Routledge, 2022.
 8. UNESCO. Information Literacy Framework for the 21st Century. Paris: UNESCO, 2020.
 9. Шевченко І. В. Мовна особистість у добу інформаційних викликів. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2023.
 10. Toffler, A. Powershift: Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 2020 (перевидання).
5. Підтримка національної мовної політики.